

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Ойын әрекетінің баланың дамуына әсері.

ЖАРИЯЛАНДЫ
14.12.2025СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/185817/**Исмайлова Салтанат Ивантаевна***«Балдырған» тобының тәрбиешісі**Ұлытау облысы, Ұлытау ауданы**«Балбұлақ» бөбекжайы***КІРІСПЕ**

Мектепке дейінгі кезең – баланың тұлғалық дамуының ең маңызды әрі шешуші кезеңдерінің бірі болып табылады. Дәл осы жаста баланың базалық психикалық үдерістері, атап айтқанда зейін, ес, ойлау, қиял, сөйлеу қабілеті және эмоциялық тұрақтылығы қалыптасып, оның болашақтағы оқу іс-әрекетінің іргетасы қаланады. Сонымен қатар, бұл кезеңде баланың әлеуметтік ортаға бейімделуі, мінез-құлық нормаларын меңгеруі және қарым-қатынас мәдениетінің дамуы қарқынды түрде жүзеге асады.

Мектепке дейінгі жаста баланың жетекші іс-әрекеті – ойын болып саналады. Ойын баланың табиғи қажеттілігіне негізделген әрекет ретінде педагогикалық үдерістің «табиғи тілі» қызметін атқарады. Ойын барысында бала қоршаған ортаны таниды, өз тәжірибесін жүйелейді, үлкендер мен құрдастарының іс-әрекетін бейнелей отырып, әлеуметтік рөлдерді меңгереді. Сонымен қатар, ойын баланың қауіпсіз ортада өз мүмкіндіктерін сынап көруіне, шығармашылық қабілеттерін көрсетуіне және дербес шешім қабылдауына жағдай жасайды. Қазақстан Республикасындағы мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың нормативтік-құқықтық құжаттарында да ойын әрекетінің баланың жан-жақты дамуын қамтамасыз етудегі жетекші рөлі ерекше атап көрсетіледі.

Негізгі бөлім

Ойын әрекетінің баланың дамуына ықпалы ең алдымен оның танымдық саласынан айқын көрінеді. Дидактикалық және конструктивті ойындар арқылы бала қоршаған

заттар мен құбылыстарды салыстыру, жіктеу, жалпылау, себеп-салдарлық байланыстарды анықтау сияқты маңызды интеллектуалдық операцияларды меңгереді. Мұндай ойындар барысында бала алдына мақсат қоя білуге, белгілі бір ережелерді сақтауға және нәтижеге жету үшін тиімді стратегияны таңдауға үйренеді. Бұл дағдылар баланың еріктік сапаларының, яғни өзін-өзі бақылау, шыдамдылық, табандылық және жоспарлау қабілеттерінің қалыптасуына негіз болады. Ғылыми зерттеулерде ойынның мектеп жасына дейінгі баланың зияткерлік дамуы мен логикалық ойлауын жетілдірудегі жетекші рөлі ерекше атап өтіледі.

Ойын сонымен қатар баланың тілдік дамуының аса маңызды құралы болып табылады. Әсіресе сюжеттік-рөлдік ойындарда бала түрлі жағдаяттарды бейнелей отырып, диалог құруға, тілдік бірліктерді орынды қолдануға және өз ойын анық әрі түсінікті жеткізуге машықтанады. Ойын үстіндегі қарым-қатынас барысында бала сұрақ қою, жауап беру, өз пікірін дәлелдеу, келіссөз жүргізу сияқты коммуникативтік әрекеттерді меңгереді. Мұндай тәжірибе баланың сөздік қорын байытып қана қоймай, «мәнді сөйлеудің» қалыптасуына ықпал етеді. Бұл мектепке дейінгі ұйымдардағы үлгілік оқу бағдарламаларында көзделген коммуникативтік құзыреттерді дамытудың тиімді әрі табиғи жолы болып табылады.

Ойын әрекеті баланың әлеуметтік-эмоциялық дамуына да тікелей әсер етеді. Құрдастарымен бірлескен ойын кезінде бала өз эмоциясын басқаруға, өзгенің көңіл күйін түсінуге, кезек күтуге және ортақ ережелерді сақтауға үйренеді. Жеңіске жету немесе жеңілісті қабылдау арқылы бала төзімділікке, әділдікке және өзін-өзі бағалауға дағдыланады. Рөлдік ойындар арқылы бала эмпатияны, яғни басқа адамның сезімін түсіну қабілетін дамытып, әлеуметтік нормалар мен құндылықтарды тәжірибелік деңгейде меңгереді. Бұл баланың қоғамға бейімделуіне және тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуына оң әсерін тигізеді. Сонымен қатар, ойын қимыл-қозғалыс және дене дамуының маңызды факторы болып табылады. Қимылды ойындар барысында баланың негізгі моторикалық дағдылары – жүгіру, секіру, лақтыру, тепе-теңдікті сақтау – жетіледі. Ал құрастыру, мүсіндеу, ұсақ заттармен жұмыс істеу сияқты әрекеттер ұсақ моториканың дамуына ықпал етеді. Бұл дағдылар баланың жазуға дайындалуы, кеңістікті бағдарлауы және жалпы физикалық денсаулығы үшін аса маңызды. Ойынның қозғалыстық компоненті баланың күнделікті дене белсенділігін арттырып, шаршаудың алдын алуға көмектеседі. Практикалық тұрғыдан алғанда, ойынның дамытушы әлеуеті педагогтің оны ұйымдастыру тәсіліне тікелей байланысты. Педагог ойын үдерісінде директивті басқарушы рөлінен гөрі, дамытушы орта құрастырушы және серіктес-бағыттаушы ретінде әрекет еткен жағдайда, баланың бастамашылдығы сақталып, ойын мазмұны күрделене түседі. Ол үшін топта пәндік-кеңістіктік дамытушы ортаны жүйелі түрде жаңартып отыру, ойын ережелерін балалармен бірлесе отырып белгілеу және олардың өзара әрекет мәдениетін қалыптастыру маңызды.

Сонымен бірге, ойын әрекеті педагогикалық тұрғыдан әлеуметтік теңсіздікті азайтатын тиімді құрал ретінде де қарастырылады. Ойынға негізделген сапалы білім беру тәжірибесі әртүрлі әлеуметтік ортадан келген балалардың тілдік, танымдық және әлеуметтік дағдыларын жақындатып, олардың тең мүмкіндіктерге ие болуына ықпал етеді.

Қорытынды

Қорытындылай келе, ойын әрекеті – мектепке дейінгі жаста баланың танымдық, тілдік, әлеуметтік-эмоциялық және дене дамуын біртұтас қамтамасыз ететін жетекші механизм болып табылады. Ойын баланың табиғи белсенділігіне сүйене отырып, оның тәжірибені қауіпсіз ортада қайта құруына, өзін және өзгелерді түсінуіне, әрекетін жоспарлауға және бағалауға үйретеді. Сондықтан балабақша тәжірибесінде ойынға негізделген педагогикалық тәсілдерді жүйелі әрі мақсатты түрде қолдану, дамытушы ортаны сапалы ұйымдастыру және ойын түрлерін дұрыс үйлестіру тәрбиелеу мен оқыту үдерісінің нәтижелілігін арттыратын негізгі шарттардың бірі болып саналады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. **Омарова Б., Қалиева С.** Мектепке дейінгі педагогика. – Алматы: «Атамұра», 2018.
2. **Құлманова Р., Әбдібекова Ж.** Балабақшадағы ойын технологиялары. – Алматы: «Рауан», 2019.
3. **Нұрғалиева Г.Қ.** Мектепке дейінгі жастағы балалардың ойын әрекетін ұйымдастыру. – Алматы: «Білім», 2017.
4. **Жұмабаева Ә., Қожахметова К.** Мектепке дейінгі тәрбие теориясы мен әдістемесі. – Алматы: «Мектеп», 2020.
5. **Сағындықова А.Т.** Ойын арқылы баланың тұлғалық дамуын қалыптастыру. – Алматы: «Өрлеу», 2018.
6. **«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту» журналы.** Ғылыми-әдістемелік журнал, №3-4, 2021.
7. **«Балабақша әлемі» журналы.** Республикалық ғылыми-практикалық басылым, №2, 2020.
8. **«Ұстаз үні» журналы.** Мектепке дейінгі білім беру педагогтеріне арналған журнал, №1, 2019.
9. **Выготский Л.С.** Ойын және оның баланың психикалық дамуындағы рөлі. – Мәскеу: Педагогика, 2016.
10. **Эльконин Д.Б.** Балалар ойынының психологиясы. – Мәскеу: Просвещение, 2017.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.